

9 Korstecknet

{biblink} Hes 9:3-6

Det är inte varje bibelläsare som vet att korstecknet förekommer i Bibeln. Ändå gör det så i den ovan angivna texten, även om det inte framgår av den svenska översättningen. Saken är känd sen gammalt. Redan kyrkofadern Origenes, född omkr år 182 e Kr, nämner att man inom kristenheten uppmärksammat att tecknet som omnämnes i vår text är ett korstecken.

Enligt den hebreiska texten i Hes 9:4 får ängeln befällning att med ett tau på pannan teckna dem som sörjer över folkets synder. Tau är sista bokstaven i det hebreiska alfabetet och motsvarar vårt T. Det har i våra nutida hebreiska biblar utseendet ê, men man vet att det på Hesekiels tid vanligen tecknades som ett †. Dess symboliska innebörd är tvåfaldig: dels slutet, döden, dels avslutningen = fullkomningen, sammanfattningen. Redan i den grekiska översättning som judarna gjorde omkr år 270 f Kr, den s k Septuaginta, återges i vår text tau med det grekiska såmeion, vilket betyder "tecken". I den latinska översättning som gjordes av kyrkofadern Hieronymus på slutet av 300-talet e Kr och som kallas Vulgata, kvarstår ordet tau oöversatt.

I den kristna kyrkan har ifrågavarande tecken fått sin innebörd genom att det till formen liknar det pinoredskap på vilket Jesus led döden. Vad angår formen på detta pinoredskap, är det ovisst huruvida det haft utseendet av ett T (det s k antoniuskorset) eller ett † (det latinska korset). Det T-formade korset kallas på latin även crux commissa, medan ett kors med uppskjutande stam, format som ett † kallas crux immissa eller crux capitata.

Såsom framgår av Septuaginta, kan det hebreiska tau betyda helt enkelt "tecken". För judarna får det en symbolisk innebörd även genom att det utgör första bokstaven i det hebreiska ordet Torá som betyder Lagen. För de kristtrogna kvarstår denna innebörd men får sin fördjupning genom att i och med Kristi försoningsdöd Lagen har fått både sitt slut och sin fullkomning, Rom 10:4.

Grekerna, som övertagit alfabetet från semitiska folk, har bokstaven τ som på grekiska kallas tau och betecknar ljudvärdet i vårt t. Man kan säga att denna grekiska bokstav är sammansatt av ett jota, som skrevs ι och betecknar i- och j-ljud, och ett keraía, som betecknar tvärstrecket upptill, som förvandlar ett ι till ett τ. I Matt 5:18 säger Jesus: "Intill dess himmel och jord förgås, skall icke ett enda jota, icke ett enda keraía förgås, förrän det allt har fullbordats". Förutom den omedelbara innebörden av dessa ord har den kristna församlingen av ålder däri också sett en antydning om det kors från vilket skulle ljuda orden: Det är fullbordat, Joh 19:30.

När Jesus på korset sade: Det är fullbordat (eller: Det är fullkomnat), fick Lagen sin ände och sin fullkomning genom att omsmältas i kärlekens konungsliga Lag, Jak 2:8, svensk psalm 258:7.

I Job 31:35 förekommer satsen: "Jag har sagt mitt ord." Ordagrant står: "Se här mitt tau." Så kunde man alltså sluta ett tal. Se här mitt tau, här är punkt och slut, allt vad jag har att säga är sagt. Det är tankeväckande att inför dessa Jobs ord gå vidare till Jesu sista ord och till korset som står kvar som bekräftelse därpå: Se här mitt tau.

Kanske kan det ha sitt intresse att veta, att det äldre hebreiska bruket att skriva tau som ett kors levde kvar hos samariterna på den nyss nämnde Hieronymus tid — han nämner detta i sin kommentar till Hesekiel. Att hebreerna tidigare haft detta skrivsätt, har senare bevisats genom de i modern tid funna s k Lakis-breven från tiden omkr 590 f Kr (Lakis var en stad i sydvästra Palestina, och breven hittades vid en utgrävning där 1935).

Att den T-formade grekiska bokstaven tau sågs som symbol av döden, finns betygat hos den hedniska skalden Lukianos, död år 185 e Kr. Så mycket märkligare är att samma tecken förekom hos de gamla egyptierna som symbol av evigt liv. Redan tidiga kristna författare är medvetna om tecknets dubbla innebörd: död och liv. Den mycket lärde Isidorus av Sevilla, som på 600-talet samlade massor av forntida vetande i sina böcker, låter oss veta att i den romerska kejsartidens krigsmakt fördes rullor över soldaterna, vari efter en drabbning ett korsformat tecken skrevs vid namnen på dem som överlevat. Jämför Dahlby: De heliga tecknens hemlighet, kap "Korsformer".

På latin kallas tvärstrecket antenna, ett ord som från början betyder rå på en mast. Också tecknas ju kyrkans skepp som en båt med råsegel, där alltså masten har korsform. Hos oss är ordet antenn brukligt som benämning på den fångstarm av metall som sitter på våra tak för att fånga in budskap från fjärran sändare via rymden. Aldrig har jag upplevat TV-antennernas tysta vittnesbörd om människosjälens längtan starkare än när jag i Rio de Janeiros slum, där "gatan" mellan raderna av kyffen ofta var smalare än en meter och stanken från det man klev i var obeskrivlig, såg dessa tyst mot rymden sträckta händer även på många av hyddorna. I vad mån TV-sändningarna i Brasilien eller Sverige svarar mot människosjälens längtan, må vara osagt. Men dessa sträckta händers nakna faktum bekräftar sanningen av Skriftens ord: Icke av bröd allenast lever människan. Det latinska uttrycket antenna crucis, korsets antenn, får i vår tid ny innebörd.

De första kristna, som i det romerska riket begagnade sig av grekiskan som gemensamt språk, kunde inte undgå att fästa sig vid att i det grekiska alfabetet förutom τ fanns också ett annat korsformat bokstavstecken, nämligen chi som skrevs

Χ. Detta tecken var begynnelsebokstaven i ordet Χριστòσf; som på latin blev Christus och hos oss försvenskats till Kristus. Men hos de judekristna måste detta ha väckt ett märkligt igenkännande. Bland de olika benämningarna på Gud i hebreiskan fanns en som praktiskt taget aldrig fick uttalas. Detta det heligaste av alla namn skrevs med fyra bokstäver motsvarande, i vårt alfabet, JHWH. Men det förekom att man i stället för detta s k tetragram (fyrbokstavsord) skrev helt enkelt ett X-format tecken. Och så fick även detta heliga namn, som Jesus anspelar på i Joh 8:24 och Joh 13:19, sin hemlighetsfulla tydning.

Såsom redan är sagt, återger Septuaginta i Hes 9:4 det hebreiska ordet tau med det grekiska sämeion, som betyder "tecken". Men i urkristendomen var tecknet framför andra just korsets tecken. Det gäller på grekiskt språkområde om ordet sämeion, men än mer inom latinet om det motsvarande ordet signum. De första kristna använde korstecknet och gjorde det ofta på så sätt att de tecknade ett kors med fingret på någons panna. Eftersom signum hos dem ofta fick betyda just korstecken, kom inom hela den västliga kristenheten verbet signa eller välsigna att lånas in i de olika språken, i första hand med betydelsen "korsteckna".

Det vore frestande att i det sammanhanget utförligt gå in på Kainstecknet, som finnmarksprofeten Anton Johannesson såg som ett tvärstreck tvärs över ansiktet på en människa. Om näsan utgör ansiktets lodstreck, uppkommer genom ett sådant tvärstreck ett kors. Kainstecknet (1 Mos 4:15) blir då ett slags antites till det kristna korset. Man bör komma ihåg, att antikristus betyder inte bara Mot-Kristus, utan också motsvarighet till Kristus. Hur frestande än ämnet må vara, får det i vårt sammanhang räcka med dessa antydningar.

I 5 Mos 6:8 uppmanas israeliterna att bära ett ord av Herren som ett tecken på sin hand och som ett märke på sin panna. Härav kommer det judiska bruket att under bönen ha tefillin, små kapslar innehållande bibelord, knutna vid ena handen och på pannan.

I Upp 7:3 f talas om ett antal människor som tecknas med insegel (sigill) på sina pannor. Bilden återkommer i svensk psalm 146:4 i 1937 års psalmbok: "Ett tecken på var panna klart du flamma ser. Förr var det dolt, nu uppenbart. Vad glans åt dem det ger." Efter vad som blivit sagt i detta kapitel torde det stå klart, att tecknet på de saligas pannor är detsamma som Hesekiel såg tecknat på dem som sörjde över synden: korsets heliga tecken.

Arbetsuppgifter

1 Mycket talar för att det kors på vilket Jesus led döden var ett crux commissa, ett T-formigt kors. Den lodräta pålen var i så fall troligen redan rest på Golgata, medan den vågräta bjälken, av romarna kallad patíbulum, bars av den dödsdömda på så sätt att gick med armarna utsträckta, surrade vid bjälken. Kommentera i samband härmed den gammalkristna tolkningen av jota och keraia och ordet i Matt 5:18 om alltings fullbordan. (Först när patíbulum har blivit fäst ovanpå pålen, framstår tecknet tau.)

2 Ar 1976 gick genom pressen meddelandet, att en pollenanalytisk undersökning styrkt argumenteringen för att svepduken i Turin är autentisk. Angående denna relik och de indicier den förete för att Jesus gått till Golgata med armarna surrade vid ett patíbulum se närmare en artikelserie i Sv Journalen våren 1977.

3 I Joh 21:18 säger Jesus till Petrus, att denne en gång skall nödgas sträcka ut sina händer, varvid en annan skall omgjorda honom. Kommentera denna profetiska utsaga i ljuset av det sagda. (Petrus blev korsfäst i Rom under Neros förföljelse.)

4 De som besökt evangeliskt-lutherska kyrkor i Norge, Danmark, Tyskland eller Balticum, vet att prästen där alltid gör korstecknet under uttalandet av välsignelsen. Ta reda på Luthers inställning till korstecknet. {/biblink}

5 Eftersom alltså Luther ivrigt brukade och ivrigt anbefalldes korstecknet, hur kommer det sig då att det blivit ovanligt i Svenska kyrkan? Ta reda på a) när det ströks i svenska kyrkohandboken, b) vad som i kyrkomötets tryckta protokoll blivit sagt om korstecknet (den senare arbetsuppgiften endast om tid och läglighet gör det lämpligt).

6 I Kasankatedralen i Leningrad, numera gudlöshetsmuseum, finns en monter som visar vilken enorm utbredning korset som heligt tecken har och haft långt före Jesu tid, inte bara i Gamla världen, utan också i Amerika före Columbus. Ett intryck härav får man också genom Dahlbys nyss nämnda bok. Avsikten med att visa detta är på gudlöshetsmuseet givetvis att bibringa museibesökaren, att det inte alls är något märkvärdigt med korset. Kan även annan tolkning ges av ifrågakvarande faktum?

Sven Danell: GAMMALTESTAMENTLIGA SYMBOLER